

AHLFORSIN PIHAPIIRI SILLOIN ENNEN

Ahlforsin asepan pihapiirin yleissuunnitelma

RUOKAPUORI VAATEPUORI LATO

KOTTARAISENKOPPI

MAALITAU LU

KELLARI

MAITOKÄRRYT-
VIETIIN ELÄINTEN REHUJA

KASVIMAA:

- SIPULI,
- PORKKANA,
- PUNAJUURI,
- AVOMAANKURKKU,
- PERUNA

PIONI-TUMMANDUNAINEN
(SAATU NAAPURISTA)

JORIINI-TUMMANDUNAINEN
(SAATU NAAPURISTA)

KUKKAMAA:

- NEILIKKA
- TUULIHATTU
- RINGEPLUMMA
- GRASSI
- LUPIINI
- ISO KELLOKUKKA
- PÄIVÄNKAKKARA

OMENAPUUTARHA

PIKKULA ELI HUUSI

VALKOHERUKOITA

RIPPULA ELI KAIVO

PIHANURMI



VEIKKO OLAVI AHLFORS (s.1932)

TOIVO ILMARI AHLFORS (s. 1918)

Hämeenkyrön kunta
Anna Lassila
2003

AHLFORSIN PIHAPIIRI SILLOIN ENNEN

Ahlforsin asepajan pihapiirin yleissuunnitelma

1. Taustaa ja tavoitteet	1
2. Ahlforsin asepajan lyhyt historia	1
3. Asepajan pihapiiri silloin ennen	2
4. Pihapiiri tänään	5
5. Hoitosuosituks	6
6. Lähteet	11

Liitteet:

Liite 1. Ahlforsin asepajan sijainti

Liite 2. Asepajan historiaa

Liite 3. Hilikka Pentin haastattelu ja kartta pihasta

Liite 4. Pirkko Keskisen ja Pentti Ahlforsin haastattelu ja Ilmari

Ahlforsin tietojen perusteella piirretty kartta pihasta

Liite 5. Ahlforsin pihapiiri hyöty- ja koristekasveja 1872-2003

Liite 6. Ahlforsin asepajan pihapiirin kasveja syyskuussa 2003

Liite 7. Kyselylomake

Liite 8. Karttaliite. Pihan yleissuunnitelma

Kannen kuva on otettu 1930-luvun loppupuolella.

1. Taustaa ja tavoitteet

Ahlforsin asepaja tontteineen on vuokrattu kunnalle museoksi 50 vuoden vuokrasopimuksella 1.1.2000 lähtien. Vuokraehtoihin sisältyy kiinteistön ylläpito; olemassa olevien rakennusten ja pihapiirin kunnostaminen sekä alueen kehittäminen museona.

Asepaja sijaitsee kansallismaisema-alueella, Herttualan kylässä. Sen sijainti näkyy liitteessä 1. Herttualan kylä on tiivis, keskiajalla perustettu rivikylä. Kylän rakennuskanta on säilynyt poikkeuksellisen hyvin ja se onkin arvioitu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Kylätien varrella on talonpoikaistalojen lisäksi tiivistä käsityöläisten ja itsellisten tupa-asutusta, jossa asepajakin sijaitsee. Vastapäätä, tien toisella puolella sijaitsee vanha Riihimäki, jota nykyisin on niitetty ja hoidettu talkoilla. Kyläraitti lähiympäristöineen muodostaa idyllisen ja ihmeen muuttumattomana säilyneen ympäristön asepajalle.

Työn tavoitteena on luoda yleissuunnitelma pihapiirin kehittämiselle. Koska kyseessä on museo - keskeinen tavoite pihapiirin ja kiinteistön hoidossa on asepajan aikaisen tilanteen palauttaminen. Kulttuurihistorian huomioiminen hoitotoissa on myös vuokrasopimuksen ehdoissa.

Liikkeelle lähdettiin kokoamalla vielä olemassa olevaa tietoa haastatteleamalla paikalla asuneita ihmisiä. Väinö Ahlforsin (1885 - 1969) elossa oleville lapsille lähetettiin kyselylomake, tai heitä tai heidän lapsiaan, haastateltiin henkilökohtaisesti. Lisäksi arvokasta tietoa ovat antaneet naapurit. Apuna on käytetty myös vanhoja valokuvia sekä aikaisemmista haastatteluista koottuja tietoja.

Haastatteluissa saatiin paljon tietoa 1920- luvulta eteenpäin. Ne olivat pohjana pihan yleissuunnitelman laatimisessa. Haastatteluissa tuli esille paljon muutakin mielenkiintoista, jota ei tässä työssä ole voitu hyödyntää; esimerkiksi kertomukset pihassa olleista kesyistä eläimistä ja linnuista. Osa haastatteluista on liitteissä ja koko aineisto on tallessa kulttuurisihteerillä. Kiitos kaikille työhön osallistuneille.

Asepaja alkuperäisine työkaluineen on merkittävä kulttuurihistoriallinen kohde. Sijaintinsa puolesta, ja niin ikään alkuperäisenä säilyneiden rakennusten ja pihapiirin kunnostamisen myötä, siitä voidaan kehittää hieno ja mielenkiintoinen museo- ja matkailukohde.

2. Ahlforsin asepajan lyhyt historia

Ahlforsin asepajalla oli asepaja- ja sepän toimintaa, lähes sadan vuoden ja kolmen sukupolven ajan, 1870-luvun alusta aina 1960-luvulle asti. Asepajaan liittyviä vuosilukuja on koottu liitteeseen 2. Asepajan perustaja Malakias Ahlfors saapui Herttualaan sepäksi 1870-luvun alussa. Asepajan toiminta oli aseiden valmistuksen osalta vilkkaimmillaan vuosisadan vaihteen molemmiin puoliin, ennen kuin tehdasvalmistetut aseet yleistyivät. Siellä valmistettiin mm. pitkäpiippuisia lintupyssyjä, sekä erikoistuotteena hyljepyssyjä Laatokalle ja Perämeren rannalle. Viereisessä Piiparin pajassa tehtiin lisäksi normaaleja kylän takopajatöitä.

Toisen maailmansodan jälkeen pääpaino oli aseiden korjauksissa. Ihmiset toivat aseitaan korjattavaksi pitkienkin matkojen takaa - usein kävellen. Myös polkupyörien korjaus ja myynti oli tuolloin merkittävä työsarka.

Malakias Ahlfors (s.1844) kuoli vuonna 1909. Tämän jälkeen hänen poikansa Väinö Nestor Ahlfors (s.1885) jatkoi sepän työtä. Myös hänen kaksi poikansa Toivo Ilmari ja Veikko Olavi työskentelivät verstaalla. Vuonna 1951 Toivo Ilmari muutti Tampereelle, mutta kävi senkin jälkeen viikonloppuisin töissä verstaalla. Veikko Olavi muutti Herttualasta 1960-luvulla. Paja hiljeni lopullisesti 1965, jolloin Väinö Nestor muutti pois Herttualasta, ja tila jäi tyhjilleen.

Tämän jälkeen paikalla käytiin kesäisin. Paikka vuokrattiin Herttualan kylätoimikunnalle vuonna 1985. Vuonna 1999 Ilmari Ahlfors osti tilan perikunnalta ja vuokrasi sen kunnalle museokäyttöön 50 vuodeksi. Asepajasta löytyy 94 aseenvalmistuksessa tarvittavaa työvälinettä. Lisäksi ovat normaalit sepän työvälineet. Arvokkaaksi kokoelman tekee se että työkalut ovat kaikki alkuperäisiä, eikä niitä ole koottu eri paikoista.

Sepän (RN:o 9:3) tilan rakennukset ja rajat ovat vanhaa perua. Kapea tontti rajautui naapureiden rakennuksiin. Aseversta, jonka toisessa päässä on puuliiteri oli paikoillaan Malakias Ahlforsin saapuessa 1870-luvun alussa. Paikalla oli aiemmin toiminut suutarinversta. Versta on tilan vanhin rakennus. Se on ollut paikoillaan ilmeisesti jo 1700-luvulta, toisten lähteiden mukaan jopa 1600-luvulta lähtien (Mikkola & Tarvainen 1998:26). Asuinrakennus on 1870-luvulta, ja ilmeisesti myös puori- eli varastorakennus ja navetta ovat näiltä ajoilta peräisin. Puori on nykyisin puoliksi hajonnut ja navetta sekä puorin takana ollut lato ovat hävinneet 1960-luvulla samoin, kuin Trossitien vieressä ollut Piiparin paja. Rinteessä sijainneen pikkulan eli huusin rippeet lojuvat maassa.

Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos on tehnyt versta- ja asuinrakennukseen kuntoarviot ja laatinut piirustukset versta-, asuin- ja varasto- eli puorirakennuksesta vuonna 2000. Oppilaitoksen oppilaat kunnostivat verstarakennusta vuonna 2001 ja asuinrakennusta seuraavana vuonna. Rakennukset nostettiin ja niihin valettiin uudet routasuojatut perustukset, lahoja hirsii vaihdettiin ja paikattiin.

3. Asepajan pihapiiri silloin ennen

Millainen pihapiiri oli asepatoiminnan alkuaikoina? Vanhimmat, haastatteluissa esille tulleet, muistikuvat pihasta ulottuvat 1920-luvun alkuun. Näiden lisäksi oli apuna Ilmari Ahlforsin tietojen perusteella tehty kartta (liite 4).

Pihanhoitoa vuosina 1930-1955 kuvailee yksityiskohtaisesti Väinö Ahlforsin vanhin tytär Hilikka Pentti (s.1921) (liite 3). Hän hoiti pihaa ja kukkapenkkejä siihen asti kunnes muutti pois vuonna 1955. Tämän jälkeen Väinö Ahlfors asui yksin talossa vielä 10 vuotta kunnes muutti pois 1965. Tältä ajalta on lisätietoja liitteessä 4.

Pihalle kuljettiin Hiukantien puolelta verstaan ja asuinrakennuksen välistä. Siitä mahtui silloin kulkemaan käsikärryjenkin kanssa. Asuinrakennuksen takana, Hiukantien puolella, oli 1930-luvulle asti lauta-aita ja -veräjä, josta kuljettiin. Myöhemmin tontin ympärillä ei ole ollut, puisia eikä muitakaan, aitoja. Piha rajautui naapureiden ulkorakennuksiin. Länsipuolella oli Mikkola ja toisella puolella oli myllärin paikka (Tonttila).

Asuinrakennuksen pohjoisreunasta kuljettiin naapuriin. Trossitien puolella oli avo-oja. Sen yli tuotiin joskus suuremmat heinäkuormat, mutta silta siihen rakennettiin vasta 1940-luvun lopulla. Tämänkin jälkeen pihalle kuljettiin asuinrakennuksen ja verstaan välistä. Versta oli yleinen keskustelupaikka, jossa monet ohikulkijat pistäytyivät. Muiden muassa kansanbotanisti Kalle Linnusmäki (1857-1938) oli verstaassa tuttu vieras. Verstaalla oli vilkasta, joka päivä kävi joku kysymässä seppää.

Vanhoissa kuvissa näkyy verstaan Trossitien puoleisen seinän yläkulmassa **mainoskyltti**. Se oli metallia ja sen oli maalannut Yrjö Ahtola (Hilikka Pentin serkku). Siinä luki valkoisella pohjalla PYÖRÄLIIKE tik-kukirjaimilla ja sen alla oli kuva polkupyörästä. Molemmat oli mustalla maalattu. **Asuinrakennuksen** ikkunoiden vuorilaudat ovat olleet valkoiseksi maalattu. Sodan jälkeen, 1940-luvulla, asuinrakennuksen eteläseinustalla oli isoja nauvoja, joissa maalatut polkupyörän rungot roikkuivat kuivumassa.

Verstaan edessä oli betonista valetut raput ja niiden edessä olkimatto (1930-luvun puolivälissä otetussa kuvassa).

Pihan läpi kuljettiin takana nousevalle **Aittomäelle**. Kyläläiset kulkivat sen kautta Törmälän taloon ja Takunmäkeen. Mäki oli lapsille mieluisa leikkipaikka. Mäen päällä oli myös iso kuusi, jonka alla isännät pelasivat korttia ja kallion laen sileään kalliopintaan oikaistiin liippakivet heinätöihin mentäessä. Mäen päällä olevassa kivessä on Vihtori (Ahtola) Ahlforsin kaivertama puumerkki vuodelta 1898.

Piha oli siisti, siellä ei lojunut mitään ylimääräistä. Polkupyörät korjattiin aina verstaassa. Joskus aseiden ja pyörän osia pestiin pihalla puisessa kaukalossa. Piha lakaistiin joka päivä tielle ja pajalle asti. Maa oli verstaan ja pirtin edessä paljas ja tallottu. Siihen tuotiin joskus hienoa hiekkaa. Muualla oli heinää, jota ei saanut talloa, koska se niitettiin lehmälle.

Liiterin päädyssä ja Mäkelän rajalla oli avo-ojat. Trossitien reunassa oli syvempi avo-oja. Muuten pihan poikki meni kivistä tehdyt salaojat. Piha oli kuiva.

Kaivo oli lähdekaivo. Sitä kutsuttiin *rippulaksi*, koska se oli niin pieni. Kaivossa oli puukansi. Siinä riitti hyvin vettä naapurillekin.

Eläimiä pidettiin 1940-luvun lopulle asti. Navetassa oli paikka yhdelle lehmälle. Se kulki kylän lehmien kanssa laitumella. Syksyisin otettiin yksi porsas kasvatiksi, niin että saatiin joulukinkkua. Vuohta pidettiin vain vähän aikaa ennen sotia. Se oli pihassa lieassa. Pihanurmi pysyi matalana, kun siitä niitettiin eläimille heinää. Heinää niitettiin myös tienvieriltä ja vuokramailta. Eläinten pidon loputtua naapuri kävi niittämässä heinät. Sitten Väinö Ilmari leikkasi pihaa sirpillä.

Perunamaa on ollut pihassa "aina". Se sijaitsi aluksi tontin takareunalla. Tämä *Aittomäen perunamaa* oli aikainen, maa suli siinä ensimmäisenä. Myös pikkulan edessä oli ollut alkuaikoina perunamaa. Se oli sittemmin jäänyt pois käytöstä, koska paikka oli niin kuiva.

Myöhemmin 1930-50 -luvuilla perunamaa sijaitsi kaivon takana ja ulottui aina naapurin rajalla oleviin koivuihin asti. Tässä *kaivoperunamaassa* kasvatettiin perunoiden lisäksi vihanneksia; pyöreitä punajuuria, tavallista Nantes- porkkanaa, ryvässipulia ja avomaankurkkua. Naisväki hoiteli kasvimaata. Loppuaikoina, Väinö Ahlforsin asuessa yksin, perunamaa oli alarinteessä, pihan länsilaidalla.

Omenapuita lieene pihassa ollut niin ikään koko asepujan ajan. Vanhimpana "aina olleena" mainitaan puu, joka kasvoi alapihan keskellä. Se oli melko iso ja siinä kuivatettiin lypsyastiat lypsyn jälkeen. Siinä istuskeli myös Ilmarin kesy kanahaukka. Puussa oli myöhään kypsyvät, pahanmakuiset omenat, ja se kaadettiin 1940- luvulla.

Myös pikkulan eli huusin ympärillä oleva omenatarha oli ollut "aina" olemassa. Lapsilla oli siellä nimikopuu. Tyttöjen puut sijaitsivat pikkulan takana. Hilkan puu on edelleenkin kuivuneena pystyssä ja Toinin puu oli sen luoteispuolella. Meerin puu oli lähimpänä puoria ja siinä oli hyvät omenat. Ilmarin puu oli pikkulan edessä ja siinäkin oli hyvät omenat. Osassa puita oli happamia hillo-omenoita. Myöhemmin syntyneen Veikko Olavilla oli puu muualla (ilmeisesti alapihalla). Puut olivat hyväkuntoisia vielä 1955. Myöhemmin Väinö Ilmari istutti *kaivoperunamaan* yläosaan kaksi kaneliomenapuita. Hän on saattanut istuttaa muitakin puita kaivon ympärille. Myös alapihalla, Tonttilan rajan puolella, on jossain vaiheessa (kauan sitten) ollut kaksi omenapuita.

Puiden alkuperästä ei ole tarkkaa tietoa. Arveltiin että osa puista oli ostettu kulkukauppiaalta ja osa oli talollisilta. Vanhimmat puut saattavat olla myös siemenestä laitettuja. Puita ei mitenkään erityisesti leikkattu tai hoidettu, mutta silti ne tuottivat omenoita.

Pihassa oli myös **marjapensaita**. Vanhimpana, pihassa aina olleena, mainitaan kaivon alapuolella, Tonttilan rajalla kasvaneet kolme valkeaa viinimarjapensasta. Niissä oli makeat marjat. Mustaherukkaa kasvoi Mikkolan rajan tuntumassa, sähköpylvään alapuolella, joitakin pensaita. Mansikoitakin oli. Rinteessä männyn lähellä kypsyivät metsämansikat ensimmäisenä.

1940- luvulla Hilka haki metsästä tunkion alapuolelle kolme villiä punaherukkapensasta. Ne eivät hyvästä paikasta huolimatta tuottaneet satoa. Samaa perua lieene Ilmarin myöhemmin vuoden 1955 jälkeen kaivon yläpuolelle istuttama pensas. Pensaat olivatkin taikinamarjapensaita. Tosin ne poikkeavat ulkonäöltään yleisemmästä riippuvaoksisesta ja ohutlehtisestä muodosta. Näissä pensaissa on pystyt varret ja kiiltävät paksut lehdet.

Muista **hyötykasveista** vanhimpia olivat Mäkelän rajalla tunkion alapuolella kasvaneet humalat. Ne lienevät perua aikaisemmalta asukkaalta, koska olivat jo 1930- luvulla villiintyneet ja kasvaneet siinä "aina". Humalia kasvoi useamman metrin matkalla ja niissä oli humalariut paririvissä noin 40 cm välein. Humalia ei tarvittu itse ja ne hävitettiin 1930- luvulla.

Raparperia kasvoi, jo 1940-luvulla, tunkion alapuolella. Myöhemmin (v. 1955 jälkeen) se on siirretty syreenien alapuolelle.

Koristepensaista ensimmäinen on ollut juhannusruusu, jota naapurissa kutsuttiin *valkeaksi orjantapuraksi*. Sitä oli kasvanut jo 1920- luvulla alapihalla olleen omenapuun molemmin puolin noin parin metrin etäisyydellä siitä. Myöhemmin sitä kasvoi Tonttilan rajalla. Jossain vaiheessa vuoden 1955 jälkeen sitä

kasvoi myös kukkapenkissä (talon puoleisessa päässä).

1940- luvulla istutettiin seuraavat koristepensaat. Pihlaja-angervoa eli *saksanpihlajaa* istutettiin naapurin vajan eteen. Terttuseljaa istutettiin samoihin aikoihin asuinrakennuksen ja asepajan seinustalle, sekä Mikolan rajalla. Myöhäisempi tulokas on kumpareen päällä kasvava pihasyreeni. Se on istutettu vuoden 1955 jälkeen. Syreeni on todennäköisesti peräisin Tampereelta Irjalan kartanosta.

Alkujaan piha on ollut hyvin avara ja avoin omenapuita lukuun ottamatta. Pihan **puista** ovat luonnon-varaisina olleet aina olemassa Tonttilan rajalla kasvava mänty sekä Aittomäen puolella kasvaneet katajat. 1930- luvulla Ilmari Ahlfors istutti tontin itäreunalla koivurivistön. Puut oli haettu läheltä *Salkkarista*. Tontin länsireunalla olevat koivut ovat Veikko Olavi lapsena (1940- luvulla) istuttamia. 1950- luvulla saapui vaahtera. Hilikka istutti yhden taimen Aittomäen rajalle, läntisen rajapyykin viereen. Se oli peräisin Talonpojalta Haukijärveltä, missä Meeri oli naimisissa.

Pihassa on ollut myös **kukkapenkki** eli *kukkamaa* ainakin jo 1930-luvulta lähtien. Se oli tuolloin 5-6 metrin pituinen ja noin 1,5 m levyinen kohopenkki (30 cm korkea), kaivon ja talon välissä. Kukkapenkissä kasvoi (vv. 1930-1955) kaivolta päin lukien sinivalkoista *tuulihattua* eli kirjoukonhattua, vaaleaa *neilikkaa* eli harjaneilikkaa. Nämä kukat oli saatu Nikkilän Annalta. *Ringeplummaa* eli kehäkukkaa kylvettiin keväisin keskelelle penkkiä. *Grassia* eli (köynnös)krassia kasvoi penkin reunassa. Luonnosta siirrettyjä *isoo kellokukkaa* eli kurjenkelloa ja päivänkakkaroita kasvoi myös penkissä. Talon puoleisessa päässä kasvoi vaaleanpunainen lupiini. Hilikka oli tuonut sen Ylöjärveltä 1940-luvulla. Kehäkukkaa hän kylvi humalan raivaamisen jälkeen tontin reunalla sijainneen kauniin kiven ympärille.

Kukkapenkki säilyi myöhemminkin (vuoden 1955 jälkeen) samalla paikalla, tosin hiukan kapeampana. Siinä kasvoi kaivolta päin lukien kultapalloa (= kaukasiankirahvinkukka) ja vaaleanpunaista unikkoo¹. Oranssia kehäkukkaa kasvoi edelleen keskellä penkkiä, ja pikkuasteria kasvoi penkin talon puoleisessa päässä².

Muitakin **koristekasveja** oli 1920-30- luvulta lähtien. Tummanpunainen ja kerrottukukkainen pioni kasvoi kaivon lähellä³. *Joriini* eli daalia kasvoi pionin takana. Se oli noin 60 cm korkuinen ja siinä oli tummanpunaiset kerrotut kukat. Se vietiin aina talveksi sisälle. Molemmat kasvit oli saatu naapurista. Mata-laa, tummansinistä, aikaisin kukkivaa *iiriskukkaa* kasvoi talon edessä.⁴

Vuoden 1955 jälkeen pihaa tuli vielä joitakin lajeja. Tällainen oli kultapalloksi kutsuttu (= kaukasiankirahvinkukka) korkea kasvi. Sitä kasvoi kaivon länsipuolella ja kukkapenkissä. Kasvia kasvaa myös Nikkilän pihassa, jossa se on "aina" ollut. Tämä erikoisuus lienee sieltä peräisin.⁵

Luonnonkasvejakin käytettiin tuolloin koristekasveina (1930-1955). Hilikka toi, kukkapenkissä kasvavien kasvien lisäksi, kaivon vieressä olevan kiven ympärille kelta- ja isomaksaruohoa.

Huonekasveista vanhimpia ovat (1920-30-luvulta) tummanpunaiset pelargoniat ja särkynytsydän. Lisäksi talossa oli komea riippuva *asparagus* (unelma tai hienohelma). Väinö Ahlfors kasvatteli huonekasveja vielä yksin asuessaan vuoden 1955 jälkeenkin. Hän piti erityisesti kirjavanpunalehtisestä värinokkosesta. Myös pelargonioita (kirkkaanpunaisia) oli edelleen. Ne nostettiin kesällä kukkapenkin laidalle ruukkui-neen⁶.

Tuon ajan tavan mukaisesti naapurit vaihtelivat kasveja keskenään. Naapurissa asuvat Mäkelän Hilda ja Nikkilän Anna olivat innokkaita viherpeukaloita ja heitä useimmat pihan kasveista olivatkin peräisin.

1. On todennäköisesti ollut oopiumunikko.

2. Pikkuasteri on kauan viljelyssä ollut kasvi, jota tapaa usein maaseudulla perennaryhmissä (Alanko1998:84).

3. Pioni on todennäköisesti tarhapionin lajike 'Rubra Plena'. Ennen toista maailmansotaa tarhapionit olivat meillä jalopioneja suosituimpia (Alanko 1998: 255).

4. Tämä iiris on todennäköisesti ollut kääpiökurjenmieikka 'Cyanea', Se oli suosittu lajike ennen toista maailmansotaa (Alanko 1998:168).

5. Kaukasiankirahvinkukka on todellinen harvinaisuus. Tätä 1800-luvun lopulla Suomeen saapunutta koristekasvia ei tapaa nykyisin kuin harvoin vanhoista puutarhoista. Hämeenkyrössäkään ei ole tiedossa muita kasvupaikkoja Hertsjuelan lisäksi.

6. Pelargonian arvioidaan saapuneen Suomeen 1810-1830. Maaseudun rahvaan huonekasvina se yleistyi 1870-luvulta lähtien (Arkio 1993:187).

Myös Kalle Linnusmäki toi mukanaan siemeniä esimerkiksi kehäkukkaa. Myöhemmin niistä kerättiin itse siemenet talteen. Jorma Nikkilä kertoo äitinsä todenneen, että Linnusmäki se on tänne kukkaset tuonu. Kokonaisuutena piha on tyypillinen esimerkki aikakautensa pieneläjien pihasta. Pihassa eri aikoina kasvaneet koriste- ja hyötykasvit on koottu liitteeseen 5. Omenapuiden ja marjapensaiden lisäksi juhannusruusu oli ensimmäisiä koristekasveja. Humalaa oli ollut pihassa jo vanhastaan. Kehäkukka ja krassi olivat ensimmäisiä kesäkukkia ja muidenkin koristekasvien kasvatus yleistyi 1930-40 -luvulla. Tätä aikaisemmin oli pihassa jo ollut perunamaa. Vuosisadan vaihteen puutarhakasveista Hämeenkyrössä löytyy lisätietoja F. E. Sillanpään museoihin tehdyistä hoitosuunnitelmista (ks. Lassila 2001; 2003: liite 5). Alkuaikoina piha oli avara. Kaikki maa oli joko peruna- ja kasvi- tai heinämaana. Myöhemmin, 1930-40-luvulla istutetut koivut, muuttivat pihan ilmettä hyvinkin puustoiseksi.

4. Pihapiiri tänään

Pihapiiri on ollut pitkään hoidotta. Rinteessä on korkea ruoho- ja heinäkaskusto ja tontin takaosassa vaahtera ja tervtuselja ovat villiintyneet. Tästä huolimatta piha on peruspiirteissään säilynyt hyvinkin muuttumattomana.

Tontin rajat ovat säilyneet samoilla sijoillaan koko kuluneen ajan. Ainoastaan Trossitien leventyminen on lähentänyt tienreunaa. Tie kulkee nyt aivan verstaan takaa. Myös naapurustojen rakennukset ovat säilyneet paikoillaan, Mäkelän ulkorakennuksen purkamista lukuun ottamatta, ja toiselle reunalle on viimeisen vuosikymmenen aikana ilmestynyt naapurin varaston lisärakennus.

Jopa kasvillisuus on säilynyt yllättävän muuttumattomana. Puuvartisista (koriste)kasveista on säilynyt suurin osa, jopa alkuperäisillä paikoillaan. Rakennusten ympäriltä on poistettu seljapensaat ja korkeampi kasvillisuus korjaustöiden yhteydessä. Kokonaan kadonneita ovat juhannusruusu, valkoherukat sekä omenapuut ja koivut (yhtä juurivesallista kantoa lukuun ottamatta).

Ruohovartisista hyötykasveista on säilynyt raparperi.

Kesäkukista ja perennoista ei ole sen sijaan säilynyt kuin kaukasiankirahvinkukka.

Pihan luonnonvarainen kasvilajisto on varsin monipuolinen. Pihassa on useita vanhan kulttuurin seuralajilajeja, mikä kertoo pihan pitkästä historiasta ja vakiintuneisuudesta. Verstaan ja asuinrakennuksen ympärillä kasvaa vanhaan asutukseen liittyviä lajeja kuten pikkutakiaista, kyläkarhiaista, vanhaa lääkekasvia maahumalaa sekä jo harvinaisempaa kyläkurjenpolvea. Kurjenpolvea kasvaa runsaammin edempänä tien pientareella.

Rakennusten välissä, alapihalla, kasvaa tallotun maan lajistoa: tannertatarta, kylänurmikkaa, vihvilöitä, piharatamoa ja vanhojen, tallattujen pihojen kasvia tannervihvilää. Viimekesimainittu laji on kovasti harvinaistunut ja sillä ei tiedetä olevan Hämeenkyrössä muita kasvupaikkoja.

Alapihan ulkopuolella kasvillisuus on korkeampaa. Alarinteen länsireunalla, viimeksi perunamaana olleella alueella, kasvaa korkeaa pelto-ohdake-vuohenputki- valtaista typensuosijakasvillisuutta. Ylempänä, puorin itä- ja pohjoispuolella, kasvillisuus on matalampaa ja monipuolisempaa kuivan ja tuoreen niityn lajistoa.

Tonttilan rajalla, ojan reunassa kasvaa valkokukkainen karhunköynnös eli elämänlanka. Sekin on alunperin ollut koristekasvi. Ahlforsilla sitä ei ole kuitenkaan muistitietojen mukaan ollut koristekasvina, vaan se on ilmeisesti levinnyt muualta.

Lista pihassa kasvavista lajeista löytyy liitteestä 6. Myöhäisen ajankohdan vuoksi lista on puutteellinen etenkin kevtälajien osalta, myös niitylajien osalta saattaa myöhemmin löytyä lisää mielenkiintoisia lajeja.

Luonnonvaraiset kasvit ovat nekin osa pihapiiriä ja sen historiaa. Esimerkiksi alapihan kasvilajisto on sinnitellyt samoilla sijoilla jo useamman vuosisadan ajan. Siihen on muodostunut aikojen kuluessa oma tallotun maan kasvustonsa. Pihapiirissä kasvaa useita vanhan kulttuurin seuralajilajeja. Ne ovat olleet olemassa asepan toiminnan alkaessa ja jo aikaisemminkin. Ne kertovat omaa historiaansa pihan vaiheista. Vasta aivan viime vuosikymmeninä pihalle on tuotu runsaammin soraa ja kiveä, ja avo-ajan täyttämisen ja salaojien kaivutyöt ovat nekin jonkin verran verottaneet lajistoa. Muutos ei liene kuitenkaan palautumaton.

Pihaniitty on puolestaan rehevöitynyt niiton päätyttyä. Myös viimeisin perunamaan paikka on näkyvissä reheväkasvuisena. Pihaniityn lajisto on todennäköisesti ollut aikaisemmin, jatkuvan niiton seurauksena, nykyistä monipuolisempi. Lajisto voi palautua ja vähintäänkin se monipuolistuu, kun pihan niittäminen aloitetaan uudestaan.

Tontin rajoilla kasvaneiden koivujen kaataminen joitakin vuosia sitten on ollut suuri muutos. Toisaalta se on avartanut pihamaisemaa lähelle sitä, mitä se on ollut 1930-luvulla ennen puiden istuttamista.

Piha on lähes täysin säästynyt uudemmilta istutuksilta. 1960-luvun lopun jälkeen pihaan on istutettu karviaista (tuotu Irjalasta). Mikkolan rajalla kasvava pilvikirsikka on naapurin siihen kymmenisen vuotta sitten istuttama. Se on tuotu kotitalosta Hämeenkyrön kirkolta.

Kaikessa yksinkertaisuudessaan Ahlforsin pihapiiri on arvokas nimenomaan museokohteena. Pihapiiri on ollut samoilla sijoillaan usean vuosisadan ajan. Viime vuosikymmenet, 1960-luvulta tähän päivään ovat olleet hiljaiseloa, mikä on säästänyt pihan uudistuksilta ja muutoksilta. Rakennukset pihapiireineen muodostavat siten oikeasti alkuperäisenä säilyneen kokonaisuuden. Mikä vielä harvinaisempaa - pihapiirin vaiheista vuosisadan alkupuolella pystyttiin vielä keräämään tietoa, eli piha on todella mahdollista palauttaa sellaiseksi, mitä se oli aseparajatoiminnankin ollessa vilkkaimmillaan viime vuosisadan alkupuolella.

5. Hoitosuositukset

Pihaa hoidetaan museona. Tavoitteena on palauttaa pihan keskeiset siinä aina olleet elementit. Kasvilajiston ja yksityiskohtien osalta tavoitteeksi on otettu vuosisadan alkupuoliskon (1920-1940-lukujen) miljöön palauttaminen. Tämähän oli myös se ajanjakso, jolloin asepara toiminta oli voimissaan, ja paikka täynnä ihmisiä ja elämää.

Museopihan hoidossa huomioidaan se, että käytetyt materiaalit ovat mahdollisimman samankaltaisia kuin aikoinaan 1900-luvun alkupuoliskolla. Mielellään käytetään vanhoja materiaaleja esim. hirsii jos niitä on saatavilla.

Myös pihan kunnostuksessa käytetyn kasvimateriaalin osalta on pyrittävä käyttämään vanhoja kasvikan-toja ja lajikkeita. Muutenkin pihaa hoidetaan tavanomaisesta poiketen. Pihaan ei tuoda uutta maata eikä sieltä pitäisi viedä maata pois - ellei se ole välttämätöntä. Pihaan ei myöskään pidä kylvää uusia heinäseoksia - nurmen annetaan uudistua itsestään. Maamassojen säilymisen myötä pihan maankäytön ja kasvillisuuden historia säilyy maaperän siemenpankissa. Jos se viedään pois ei sitä voida enää palauttaa. Alapihan tasoitustyöt pitäisi niin ikään tehdä kevyellä kalustolla.

Käytännössä olisi hyvä jos yksi aihepiiristä kiinnostunut ihminen voisi vastata tämän ja muidenkin museokohteiden hoidosta. Toinen vaihtoehto on, että museoon palkataan opas, jonka tehtäviin kuuluu pihan perustaminen. Työhön voisi olla sopiva esimerkiksi maisema-arkkitehtuurin tai puutarha-alan opiskelija, joka olisi kiinnostunut vanhoista pihoista. Työmäärä ei ole suuri, se tulisi vain tehdä ajatuksella.

Rakennusten (asuinrakennus ja verstaas) osalta edetään tehtyjen kuntoarvioiden ja hoitosuositusten mukaan. Myös puorin ja pikkulan osalta noudatetaan vuokrasopimuksen ehtoja sekä museoviranomaisten antamia ohjeita (ks. Tapani Koirasen arviokäynti 28.9.99). Puori puretaan ja käyttökelpoiset osat käytetään hyväksi sen uudelleenrakentamisessa. Käytännössä lieene hyvä vaihtoehto, jos löydetään tilalle vastaava vanha rakennus paikalle siirrettäväksi tai rakennusmateriaaleiksi. Samoin menetellään huusin suhteen. Romahtaneen rakennuksen tai sen osan paikalleen jättäminen ei palvele tarkoitustaan. Sitä vastoin kellarin kivijalan eteen voisi pystyttää maalitaulun entiselle paikalle, vaikka puorin rakentaminen viivästyisikin.

Tikkaat, jos ne palautetaan, rakennetaan kuvissa näkyvien mukaisiksi ja laitetaan omalle paikalleen seinää vasten, kuistin pohjoispuolelle.

Asuinrakennus voisi korjattuna palvella esim. kahvilana museokävijöitä ja muita matkailijoita. Asuinrakennuksen kuistin eteen tuodaan havuja.

Verstaan eteen tehdään uudet portaat.

Pihassa ei ole aikoinaan ajettu eikä säilytetty autoja. Se rauhoitetaan autoliikenteeltä.

Muutenkin **käynti** pihalle ohjataan asuinrakennuksen ja aseverstaan välistä, niin kuin se oli aikoinaan. Trossitien puolelle ei tehdä kulkua.

Asepajan **opasteelle** sopiva paikka on Hiukantien risteyksessä.

Hiukantien toisella puolella olevan vajan takana olisi sopiva **pysäköintipaikka** (henkilöautolle). Maa on ilmeisesti kylän yhteismaata. Reunassa olevaa vesipostia pitää varoa. Roskalaatikon tai postilaatikon tien toiselta puolelta voisikin siirtää sen eteen ajoesteeksi. Jatkossa, jos asepaaja aiheuttaa runsaampaa pysäköintitarvetta, tulisi sopivasta pysäköintipaikasta (esim. kaupan piha, bussipysäkki) neuvotella kyläläisten kanssa.

Liikennemerkki liiterin päädyistä siirretään pois museon pihasta, joko eteenpäin Hiukantien risteyksen jälkeen, tai taaksepäin Herttualantien risteyksen jälkeen.

Alapiha palautetaan entiselleen. Verstaan ja talon edessä tulee olla tallottua paljasta maata, johon tuodaan tarvittaessa hienoa hiekkaa (ei mursketta). Muualla on nurmea.

Pihasta poistetaan ylimääräistä hiekkaa, niin että maa tulee näkyviin. Verstaan kulmalta kukkapenkin kulmaan tehdään kivistä salaoja ja maata poistetaan niin paljon, että vesi valuu kivilsalaojaan, eikä jää seisomaan rakennusten eteen. Nykyisen kulkutien paikalle levitetään ohut kerros maata (esim. salaojan päältä tai tontin reunalta) ja sen annetaan nurmettua itsestään - ei kylvetä siementä.

Alarinteessä olevat kuopat tasoitetaan esim. pihasta poistettavalla hiekalla. Salaojakaivanto olisi hyvä peittää karkeammalla (pihasta seulotulla) soralla. Siellä oleva hienompi maa voidaan käyttää esimerkiksi kukkapenkkiin.

Jatkossa pihaa lakaistaan, niitetään ja haravoidaan. Pujoja revitään juurineen pois (ne ovat tulleet soran mukana).

Kaivon yläpuolelle ja ympärille tehdään luonnonkivistä vallia ettei maa valu. Tämän jälkeen ylin kaivorengas poistetaan tai siihen laitetaan matalampi rengas ja kaivon päälle tehdään puusta neliskulmainen kansi, jossa on sangon mentävä reikä ja kansi.

Omenapuutarha istutetaan entiselle paikalleen puorin itäpuolelle. Siihen valitaan vanhoja omenapuu-lajikkeita. Rajalla kasvavan ison vaahteran voi poistaa puiden istuttamisen jälkeen. Samoin puorin kullamalla kasvavan iso vaahtera poistetaan (varjostaa liikaa omenapuita).

Alapihalle istutetaan yksi omenapuu (talvilajiketta).

Trossitien varteen entisten koivunkantojen lähelle istutetaan kaksi hieskoivua. Vanhat kannot jyrsitään maan tasalle ennen istutusta. Koivujen väliin jätetään (kuorma-)auton mentävä aukko tulevia huoltotöitä varten.

Juurivesaa kasvavan koivun (puorin takana) ja omenapuun (alarinteessä) annetaan kasvaa. Niistä poistetaan ylimääräiset vesat tarvittaessa ja jätetään vahvimmat kasvamaan.

Kukkapenkki perustetaan ja siihen pyritään hankkimaan alkuperäiset kasvit. Myös muihin istutuksiin pyritään löytämään alkuperäisiä tai vanhoja kasvikantoja. Kasveja voi kysyä mm. seuraavilta henkilöiltä: pikkuasteri, valkoherukka (Pirkko Keskinen), juhannusruusu (naapurista Nikkilästä tai Kaperilta), kääpiökurjenmiekka (Hilkka Pentti). Vanhojen kasvikantojen siemeniä voi tilata myös Maatianen ry. - yhdistyksestä.

Kukkapenkissä voi alkuaikoina kasvattaa kehäkukkaa laajemmaltikin ja laajentaa muiden kukkien osuutta sitä mukaan, kun niitä saadaan hankittua ja ne leviävät. Kehäkukka kylvää itse itsensä, kun se saa olla samalla paikalla.

- Kaukasiankirahvinkukka siirretään kaivon länsipuolelta toisen kasvuston jatkoksi (aidan puolelle).
- Kaivon länsipuolella olevan kiven ympärille istutetaan kelta- ja isomaksaruohoa.
- Tummanpunaista kerrottua tarhapionia istutetaan kaivon luoteispuolelle.
- Tummanpunaista kerrottua joriinia istutetaan pionin pohjoispuolelle.
- Alapihalle omenapuun molemmin puolin istutetaan juhannusruusua.
- Länsireunalta poistettavan karviaisen paikalle voi kylvää kehäkukkaa.

Poistettavia kasveja ovat vaahteroiden lisäksi länsireunalla kasvava karviainen. Alarinteessä kasvava tai-kinamarja siirretään kaivon yläpuolelle. Naapuri hoitaa länsirajalla olevan ison vaahteran poiston sähkö-yhtiön kanssa, jos siitä on haittaa.

Kasvi- ja perunamaa perustetaan vasta sitten kun museo avataan ja/tai sille on hoitaja. Siinä kasvatetaan edellä mainittuja lajeja. Viljelyssä käytetään perinteisiä menetelmiä.

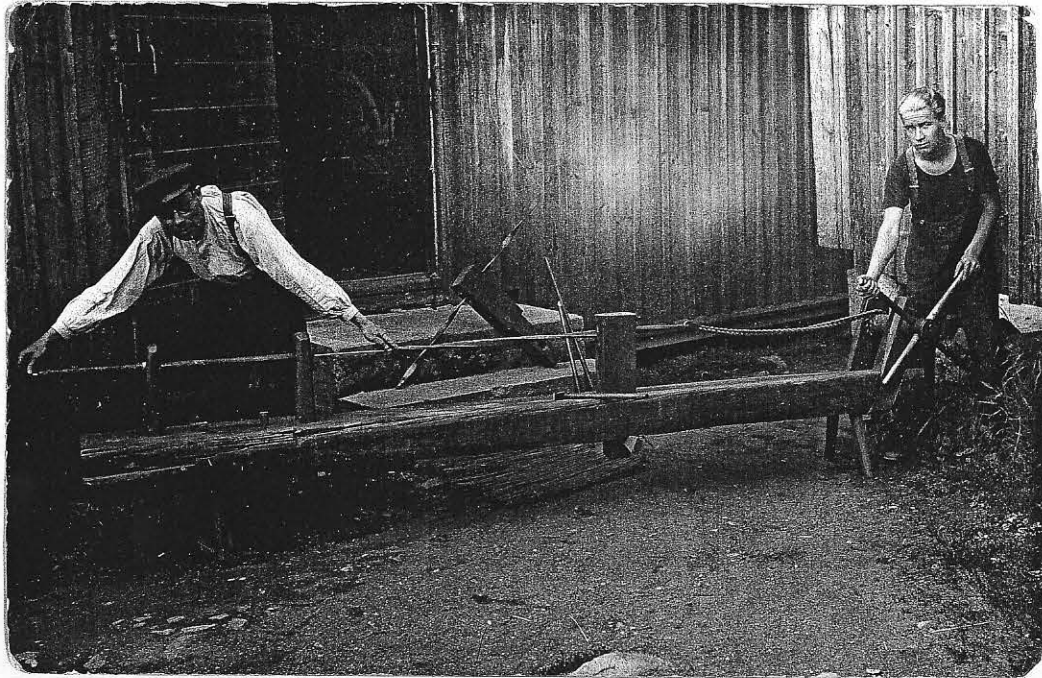
Suurin osa pihasta on luonnonvaraista **niittyä**. Sitä hoidetaan niittämällä. Koko piha niitetään tarpeen mukaan 2-3 kertaa kesässä. Alarinne (puorin alapuolella) niitetään useammin, kunnes sen kasvu laantuu. Heinä haravoidaan hyvin pois. Kevätharavointi ennen kasvukauden alkua edistää nurmen kasvua. Entiselle navetan ja tunkion paikalle puorin länsipuolella voidaan kompostoida osa heinistä ja lehdistä. Siitä saadaan pihaan multa. Osa heinistä täytyy kuitenkin viedä pois.

Niitto ulotetaan Aittomäen reunaan asti, joka siivotaan risuista ja pidetään kulkukelpoisena.

Pihan niittoa ja haravointia voidaan pitää pihan minimihoitona tästä eteenpäin.

Työtehtävät ja niiden ohjeellinen aikataulu:

Aikataulu	Työ	Työ-aika	Vastuuhenkilö
Tehty 9/03	Peruskunnostus: Rakennustarvikkeiden poisvienti (kivet ja hirret), salaojakaivannon tasoittaminen. Maakasan tasoittaminen. Pihan perusraivaus. Vaahterantaimien ja seljapensaiden poistaminen.		
2003-2004	Kuivien ja vanhojen oksien leikkaaminen pensaista ja niiden alusten siistiminen. Vaahteran taimien poistaminen itärajalta.		
2003-2004	Kantojen jyrsiminen (2 kpl). Tiesalaojan pään liittäminen ?		
2003-2004	Pihan tasoitus ja kunnostus. Alarinteen kuoppien tasoitus.		
	Kivisalaojan tekeminen alapihalle.		
2003-2004	Huusin jäänteiden siivoaminen ja käyttökelpoisten osien talteenotto.		
2003-2004	Puorin tyhjennys.		
2004	Kaukasiänkirahvinkukan siirtäminen (aikaisin keväällä).		
6/2004	Vaahterantaimien ja muiden kantovesojen poistaminen alkukesälä.		
2004	Karviaisen poistaminen, taikinamarjan siirtäminen		
2004	Koivujen istuttaminen Trossitien varteen, 2kpl.		
Syksy 2004	Omenapuutarhan istuttaminen 4 kpl.		
Syksy 2004	Alapihan omenapuun ja juhannusruusujen istuttaminen.		
2004	Puorin purku ja käyttökelpoisten osien talteenotto.		
2004	Kaivon kunnostaminen. Kiven asettelu, renkaan poistoja puukanen rakentaminen.		
2004-2005	Kukkapenkin perustaminen ja istuttaminen.		
2005	Muiden kukkaistutusten tekeminen (pioni, joriini, maksaruohot).		
3-5 v. kuluessa	Huusin uudelleenrakennus.		
5-15 v. kuluessa	Puorin uudelleenrakennus. Sitten kun löytyy sopiva rakennus siirrettäväksi.		
2004	Liikennemerkien siirto.		
Ennen museon avaamista	P-paikan sopiminen ja postilaatikoiden ja roska-astioiden siirto.		
	Museon opasteen ja p-paikan opasteen laittaminen.		
	Mainoskyltin laittaminen verstaan seinään		
	Kasvimaan perustaminen on ajankohtaista sitten kun sille on hoitaja esim. opas.		
	Ylläpitohoito:		
Toukokuu	Kevätharavointi ja alapihan siivous.		
2-3 x kesässä	Pihanniitto ja heinäharavointi. Alarinnettä niitetään useammin.		
	Kukkapenkkinen hoito.		
	Pensaiden ja omenapuiden leikkaukset.		
	Kasvimaan hoito.		



*“Piha oli aina siisti, ei mitään ylimääräistä lojunut siellä.
 Jonkun kävijän polkupyörä oli joskus seinää vasten laitettuna.
 Polkupyörät, joita korjattiin oli aina verstaassa, vain väliaikaisesti ulkona hetken.
 Koskaan ei kukaan tullut hevosella pihaan, vaan kävellen.
 Hevonen oli Villon kaupan edessä puomissa kiinni tai myllyllä.
 Joka päivä kävi ihmisiä kysymässä seppää.
 Kaikki jotka ohi kulkivat tervehtivät.”*

T. Pietarinen

Kuvassa rihlataan piippua rihlapenkissä. Penkki on nostettu kuvausta varten ulos.
 Vasemmalla on Väinö Ahlfors ja oikealla Ilmari Ahlfors. Kuva on otettu 1930-luvun puolivälissä.

6. Lähteet

Kirjallisuus:

- Alanko, Pentti (toim.), (1998). *Tammen suuri puutarhakirja*. Osa 1. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Sulkava. 348 s.
- Arkio, Leena (1985). *Rakkaat vanhat huonekasvit*. 2.p. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu 1993. 192 s.
- Hämet-Ahti et al. (1986). *Retkeilykasvio*. 3 p. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy. 598 s.
- Lassila, Anna (2001). Töllinmäen hoitosuunnitelma. Ympäristöhoito kansallismaisemassa - hanke. 12 s. + 10 liitettä.
- Lassila, Anna (2003). Myllykolun hoitosuunnitelma. F. E. Sillanpään lapsuudenmaisema. Hämeenkyrön maisemamatkailu. 18 s + 11 liitettä.
- Mikkola, Marja & Aila Tarvainen (1998). *Heinijärvi - Herttualan maisemanhoitosuunnitelma*. Hämeenkyrön kansallismaiseman hoitosuunnitelma. Kyläkohtaiset suunnitelmat. Tehokopiointi ky. 38 s.
- Suominen, Juha ja Leena Hämet-Ahti (1993). Kasvistomme muinaistulokkaita: Tulkintaa ja perusteluja. *Norrinia* 4. Kasvimuseo, Luonnontieteellinen keskusmuseo. 90 s.

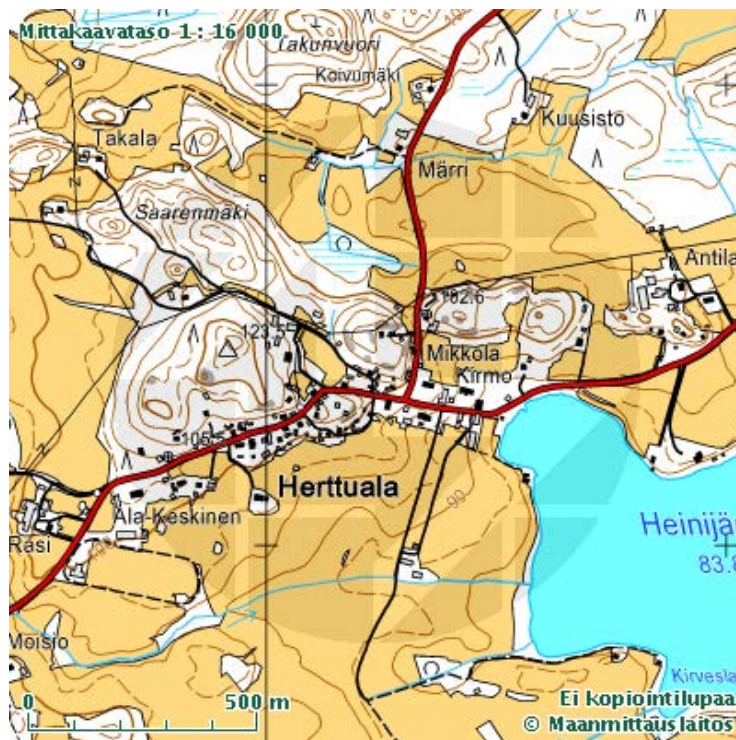
Muut lähteet:

- Ahlforsin asepaja. Hämeenkyrön kotiseutumuseon valokuva no. 1666. Kuva noin 1930-luvulta.
- Kirmo, Antti. Tietoja Ahlforsin aseverstaasta Herttualassa. Haastatteluista koottuja tietoja.
- Pietarinen, Terttu. Vastauksia Ahlforsin asepajaan liittyviin kysymyksiin. Ilmari Ahlforsin tytär.

Suulliset lähteet:

- Ahlfors, Pentti ja Pirkko Keskinen 4.9.2003. Ilmari Ahlforsin lapsia.
- Kaperi, Jorma 10.9 ja 16.9.2003. Naapuri.
- Kirmo, Antti 4.9.2003. Naapuri.
- Nikkilä, Jorma 10.9. ja 16.9.2003. Naapuri.
- Pentti, Hilka 15.9.2003. Väinö Ahlforsin tytär.
- Talonpoika, Meeri 9.9.2003. Väinö Ahlforsin tytär

Ahlforsin asepan sijainti:



Ahlforsin asepajan historiaa

Tiedot on saatu haastatteluista sekä aikaisempien haastattelujen pohjalta tehdystä koosteesta (Antti Kirmo).

1871-1872	Malakias Maununpoika (s.1844) muutti Herttualaan, ryhtyi itselliseksi sepäksi ja otti sukunimekseen Ahlfors. Hän osti verstasrakennuksen, jossa toimi aikaisemmin suutarinverstas. Verstas toimi alkuun myös asuinrakennuksena.
1873- 1894	Malakiakselle ja Matildalle syntyy 8 lasta.
1904	Vihtori (s.1877) (Ahtola) muutti sepäksi Tampereelle Klingendahlille.
1909	Malakias Ahlfors kuolee Herttualassa.
1909-	Väinö (s. 1885) toimi seppänä ja nuorempi veli Toivo Artturi (s.1888) lekarina. Väinö oli Tampereella useampia vuosia.
1918	Toivo Artturi kuolee ja Toivo Ilmari syntyy.
1918	Väinö palasi sepäksi Herttualaan. Toivo Ilmari toimi isänsä lekarina siihen asti, kun hän muutti Tampereelle (1951).
1921-24	Syntyy kolme tytärtä.
1923	Matilda Ahlfors (s.1853) kuolee.
1933	Veikko Olavi syntyy.
1945	Amanda Ahlfors (s.1894) kuolee.
1940 -l lopulla	Eläinten pito loppuu.
1951	Toivo Ilmari muutti Messukylään. Tämänkin jälkeen hän tuli Herttualaan viikonloppuisin töihin.
1951	Meeri (s.1922) muutti Haukijärvelle.
1955	Hilkka (s.1921) muutti Parkanoon.
1950-60-l	Navetta puretaan.
1960- l	Veikko Olavi muutti Herttualasta.
1960- l	Piiparin paja purettiin.
1960-70- l	Lato lahoaa pois.
1965	Väinö Ahlfors muutti Herttualasta. Talossa ei ole enää pysyvää asutusta. Paikalla käydään kesäisin.
1969	Väinö Ahlfors kuolee.
1985-1999	Sepän tila on vuokrattu Herttulan kylätoimikunnalle.
1999	Ilmari Ahlfors osti tilan perikunnalta.
2000	Isot koivut kaadettiin rajoilta.
2000-2050	Paikka on vuokrattu museoksi Hämeenkyrön kunnalle.
Sepät:	
1871-72 - 1909	Malakias Ahlfors
1909 - 1965	Väinö Nestor Ahlfors,
- v.1818 asti	lekarina oli nuorempi veli Toivo.
1918 - 1951	lekarina oli nuorin poika Ilmari.

Hilkka Pentin (s.1921) puhelinhaastattelu 5.9.2003 ja haastattelu Parkanossa 15.9.2003. Haastattelijana Anna Lassila.

Väinö Nestorin vanhin tytär. Muutti pois Herttualasta 35-vuotiaana (1955). Meni naimisiin vuonna 1946, mutta oli vielä kotimiehenä äidin kuoleman jälkeen 10 vuotta. Hilkka hoiti pihaa ja kukkapenkkejä ja oli muutenkin kiinnostunut kasveista.

Piha oli tuolloin siisti. Se lakaistiin joka päivä harjalla tielle ja pajalle asti.

Pihassa oli yksi vanha omenapuu. Äiti kuivatteli siinä lypsyvälineet, maitotonkan, sihdin ja sangon.

Puussa oli pahanmakuisia omenoita ja se kaadettiin 1940-luvulla. Molemmiin puolin puuta noin parin metrin päässä oli valkoista juhannusruusua.

Pihassa oli verstaan ja asuinrakennuksen edessä hienoa hiekkaa. Muualla oli heinää ja sitä ei saanut talloa kun se niitettiin lehmälle. Liiterin päädyssä oli avo-oja ja toinen oli Mäkelän rajalla. Muuten pihan poikki meni salaojat, jotka oli kivistä tehty. Trossitien reunassa oli avo-oja. Piha oli kuiva.

Pihalle kuljettiin Hiukantien puolelta verstaan ja asuinrakennuksen välistä. Siitä mahtui silloin hyvin kulkemaan käsikärryjen kanssa. Myös asuinrakennuksen pohjoisreunasta kuljettiin naapuriin. Joskus suuremmat heinäkuormat tuotiin avo-ojan yli mutta siltä siihen tehtiin vasta lehmien pidon loppumisen jälkeen. Asuinrakennuksen takana Hiukantien puolella oli ollut 1930-luvulle asti, lauta-aita ja lautaveräjä. Muuten pihan ympärillä ei ollut aitoja..

Rapun eteen haettiin joka lauantai kuusen havuja.

Kaivo on lähdekaivo. Sitä kutsuttiin *rippulaksi*, koska se oli niin pieni. Kaivossa oli puukansi. Hyvin siinä kuitenkin vesi riitti ja naapurikin haki siitä vettä. Hilkka toi kaivon luona olevan kiven luo keltamaksaruohoja ja keltakukkaista maksaruohoa (isomaksaruoho) kasvamaan. Hyvin ne siinä kasvoivat.

Kaivon vieressä kasvoi pioni ja sen takana joriini. Joriini eli daalia oli saatu Mäkelän Hildalta ja Nikkilän Annalta. Muutenkin tuohon aikaa kasveja saatiin ja vaihdeltiin naapureiden kesken. Joriini oli iso noin 60 cm korkuinen ja siinä oli tummanpunaiset kerrotut kukat. Se vietiin aina talveksi sisälle.

Pioni oli tummanpunainen ja kerrottu ja siinä oli tukevat lehdet.

Kukkapenkki ulottui talon luota, polun takaa, kaivolle asti ja se oli kohopenkki (30 cm korkea) ja noin 1,5 m (kaksirivinen) leveä. *Kukkamaassa* kasvoi kaivolta lukien: sinivalkoista *tuulihattua* eli kirjoukonhattua ja vaaleaa *neilikkaa* (harjaneilikka). Molemmat oli saatu Nikkilän Annalta. Harjaneilikkaa kasvaa edelleen Parkanon mökillä. *Ringeplummaa* eli kehäkukkaa kylvettiin keväisin. Sitä kasvoi penkin keskellä. Siemen oli alunperin saatu Linnusmäeltä. Myöhemmin siemenet kerättiin itse seuraavan vuoden tarpeisiin. Penkin reunassa kasvoi matalaa *grassia* eli krassia. Hilkka toi kukkapenkkiin myös *isoa kellokukkaa* eli kurjenkelloja ja päivänkakkaroita, jotka kasvoivatkin isoksi kun niitä lannoitti (lehmänlannalla). Vaaleanpunainen lupiini kasvoi talon puoleisessa päässä. Se oli tuotu Ylöjärveltä 1940-luvulla. Talon edessä kasvoi vielä matalaa sinistä *iiriskukkaa*, joka kukki alkukesällä. Samaa kasvia kasvaa edelleen Parkanon mökillä.

Kaivoperunamaa sijaitsi kaivon takana ja ulottui aina naapurin rajalla oleviin koivuihin asti. Siinä kasvoi perunoiden lisäksi pyöreitä punajuuria, tavallista nantes-porkkanaa, ryvässipulia ja avomaankurkkua.

Tontin takaosissa oli toinen *Aittomäen perunamaa*. Lisäksi pientareen päällä pikkulan edessä oli alkuaikoina perunamaa, mutta se oli aika kuiva paikka.

Vuoden 1955 jälkeen isä istutti *kaivoperunamaan* yläreunalle kaksi kaneliomenapuuta.

Raparperi oli jo Hilkan aikana, mutta se sijaitsi tunkion alapuolella. Sen paikka vähän vaihteli.

Humalaa kasvoi Mäkelän rajalla, tunkion alapuolella. *Humalariut* olivat paririvissä melko tiheästi 40 x 50 cm välein. Niitä oli siis melko paljon. Ahlforsilla ei tehty sahtia, joten naapuri sai käydä korjaamassa ne. Humalat hävitettiin ennen sotia 1930-luvulla ja siinä olikin kova työ.

Hilkka istutti myöhemmin rajalla olevan kauniin kiven luokse *ringeplummaa*.

Pikkulan (huusi) luona olleet omenapuu olivat, vanhoja, aina siellä olleita. Kaikilla lapsilla oli nimikkopuu. Yksi puu sijaitsi pikkulan etupuolella. Se oli Ilmarin puu ja se antoi hyviä omenoita. Tyttöjen puut sijaitsivat pikkulan takana. Veikko Olavilla oli puu muualla (alapihalla?). Puut olivat hyväkuntoisia vielä 1955 Hilkan muuttaessa pois.

Kolme **valkoherukkapensasta** olivat olleet koko ajan kaivon alapuolella.

Hilkka oli Aittomäessä mustikassa ja toi sieltä kolme villiä *punaherukkapensasta*. Hän istutti ne navetan alapuolelle hyvälle paikalle, mutta ihmetteli kun ne eivät tuottaneet satoa (olivat taikinamarjapensaita). *Saksanpihlajaa*, pihlaja-angervoa istutettiin (1940-luvulla) naapurin vajan eteen ja samoihin aikoihin toiselle rajalle ja asuinrakennuksen lähelle.

Tonttilan rajalla kasvoi juhannusruusua.

Mänty kasvoi jo Hilkan aikana Tonttilan rajalla. Rinteessä männyn lähellä kypsyivät aina ensimmäiset mansikat (ahomansikka).

Vaahteran hän toi Talonpojalta Haukijärveltä kun Meeri oli siellä naimisissa (1950-l). Hän istutti yhden vaahteran ylös Aittomäenrajalle.

Koivut ovat Ilmarin lapsena istuttamia (1930-luvun alussa). Hän haki ne *Salkkarista*. Hyvin ne kasvoivat. *Mustaa viinimarjaa* kasvoi Mäkelän rajan lähellä.

Syreeni on tullut pihaan myöhemmin.

Elämänlankaa ei ollut pihassa Hilkan aikana.

Kaivon yläpuolella olleet punaherukat ovat Ilmarin myöhemmin istuttamia.

Karviaista ei ollut Hilkan aikana.

Kaukasiankirahvinkukkaa ei ollut Hilkan aikana.

Verstaan mainoskyltti oli metallia ja sen oli maalannut serkku Yrjö Ahtola. Valkoisella pohjalla luki PYÖRÄLIIKE ja sen alla oli kuva polkupyörästä. Molemmat oli mustalla maalattu.

Verstas oli yleinen keskustelupaikka, jossa monet ohikulkijat pistäytyivät. Linnusmäki istuskeli verstaassa niin paljon että Hilkka kutsui häntä Linnusmäen taataksi kun ei hänellä ollut enää omaa taataa. Hän jätti Hilalle kirjan kasveista. Se oli sittemmin apteekkari Trönvallilta ostetussa kirjahyllyssä (vaate)puorissa, jonne se jäi Hilkan lähdettyä. Ruokapuorin puolella oli leipää ja hilloja. Esimerkiksi puolukahillo joka jäädytettiin.

Isä oli kova lintumies. Hän ei tykännyt käydä kylässä vaan oli mieluummin metsällä. Hän metsästi läheltä teeriä, metsoja ja pyitä ja tietenkin jouluksi jänispaistin. Isä ja äiti kiipesivät puihin ja toivat lapsille linnunpoikasia kesytettäväksi. Lapset ruokkivat niitä madoilla ja isä teki niille verkkohäkin joka oli liiterissä. Heillä oli kaksi sarvipöllöä ja kanahaukkoja. Kesy haukka istui pihassa olevassa omenapuussa. Pihassa oli myös kesy harakka "Titi", jonka naapuri sittemmin tappoi ja joka haudattiin Aittomäelle ja haudalle istutettiin *ringeplummaa*. Pihassa oli myös kesy varis ja kerran oli navetassa seitsemän orvoksi jäänyttä ketunpoikaa hoidettavana.

Aittomäki oli lasten leikkipaikka.

Navetta oli ainakin vuoteen 1955 asti samoin lato. Lato oli puorin levyinen ja niillä oli yhteinen katto. Kuttu oli useamman vuoden - sen nimi oli Saara. Viimeisin lehmä oli Valpuri. Lehmän pito lopetettiin Amandan kuoleman jälkeen.

Huonekasveja oli jo Hilkan aikana. Tummanpunaisia pelargoneja ja särkynyttä sydäntä. Lisäksi oli komea riippuva *asparagus* (unelma tai hienohelma).

Asuinrakennuksen ikkunoissa oli käsinvirkatut ylä- ja sivukapat. Sisällä oli myös Hilkan tekemiä ryijyjä, joiden langat äiti oli käsinkehrännyt ja värjännyt. Asuinrakennusta pidettiin kylän kauneimpana pieneläjen talona kun siinä oli koristelaudat ja pikkuruutuiset ikkunat kuistilla.

TOIVE: Rakennukset kuntoon, piha hoidetun näköiseksi, ei saa muuksi muuttaa - olisi mukava vielä ehtiä nähdä.

Pirkko Keskisen (s.1949) ja **Pentti Ahlforsin** (s.1959) haastattelu 4.9.2003 Herttualassa.

Pirkko ja Pentti ovat Ilmari Ahlforsin lapsia ja he viettivät kesänsä Ahlforsin asepaljalla 1950-luvulta lähtien. Lisäksi tietoja on täydennetty **Ilmari Ahlforsin** tekemän kartan (8/2000) mukaan.

Piha rakennusten edessä oli tasainen. Verstaan ja asuinrakennuksen edessä oli hiekkaa. Muulla oli matala nurmikko, jota niitettiin ja laidunnettiin. Pihan poikki kulki kivistä tehty salaojat. Silti piha oli usein kostea. Verstaan ja asuinrakennuksen välistä kuljettiin tielle ja Hiukantien toisella puolella olleelle Piiparin pajalle. Trossitien puolella oli silta, josta myös kuljettiin pihaan. Pihapiirin ympärillä ei ollut rakennettuja aitoja eikä pensasaitoja.

Sähköpylvään luona oli Taatan lapsenlapsille tekemä kahdenistuttava puukeinu.

Perunamaa oli Taatalle tärkeä. Omia perunoita piti olla riittävästi. Puorin alla olevassa kellarissa perunat säilyivät hyvin. Keväällä sitten ylimääräisiä jaeltiin naapureille. Alunperin perunamaa oli ylhäällä, tontin pohjoiskulmassa. Se oli lämmin paikka, missä perunan saattoi istuttaa aikaisin. Myöhemmin perunamaa oli huusin edessä ja sittemmin alarinteessä polun oikealla puolella ja lopuksi vasemmalla puolella. Vanhemmiten Taata ei enää jaksanut kävellä mäkeä ylös.

Raparperipuska kasvoi syreenipensaiden eteläpuolella.

Humalaa on kasvanut taatan aikana navetan takana tontin rajan tuntumassa rivistönä. Niitä ei ollut kuitenkaan enää myöhemmin 1950-luvulla jäljellä.

Omenapuuta oli useita. Huusin ympärillä oli pieni omenapuutarha. Siellä oli jokaiselle lapsella oma nimikkopuu. Osassa puista oli makeita omenoita osassa happamia suuria hillo-omenoita.

Alempana rinteessä oli kaksi kaneliomenapuuta, joissa oli makeita omenia. Puista idänpuoleinen oli punakaneli ja toinen oli keltakaneli. Nämä puut kaadettiin noin 3 vuotta sitten samaan aikaan kuin koivut.

Kaivon lähellä kasvoi Taatan siemenestä laittama puu, joka jäi pienikasvuiseksi.

Keskellä alapihaa kasvoi yksi (talvi)omenapuu, jossa taatan kesy haukka istuskeli. Tätä puuta ei ollut enää 1950-luvulla.

Jokunen puu oli ostettu kulkukauppiaalta ja osa saatu tilallisilta. Omenapuuta ei mitenkään erityisesti hoidettu eikä leikattu - silti ne tuottivat hyvin omenoita. Talvisota talvena osa puista paletui. Vielä 10 vuotta sitten pihasta haettiin omenoita.

Marjapensaita oli useita. Alarinteessä oli kaksi *valkeaa viinimarjapensasta*. Niiden marjat olivat makeita. Tätä samaa pensasta kasvaa edelleen Pirkon mökillä, josta sitä kyllä saa hakea pihaan. Toisella reunalla sähkötolpan lähellä oli kaksi (?) *mustaa viinimarjapensasta*. *Punaista viinimarjaa* kasvoi tontin länsireunalla tunkion eteläpuolella, kaivon pohjoispuolella ja huusin koillispuolella tontin rajalla.

Karviaista ei kasvanut pihassa. Länsireunalla kasvava keltainen karviaispensas on tuotu 1960-luvulla Irjalasta.

Kukkapenkki sijaitsi kaivon eteläpuolella noin asuinrakennuksen pohjoispäädyn tasalla. Penkki oli noin 50-60 cm leveä kohopenkki ja se alkoi polun reunasta ja jatkui aina kaivolle asti.

Siinä kasvoi vielä 1950-luvulla monivuotista asteria (pikkuasteri), keskiosissa oransseja kehäkukkia, vaaleanpunaisia, isokotaisia (3 cm) unikoita ja itäreunalla *kultapalloa*. Pikkuasteri kasvaa edelleen Pirkon mökillä.

Penkin etureunalle tuotiin kesäisin pelargoniaruukkuja. Aikaisemmin penkin länsireunassa kasvoi juhannusruusua (Ilmari Ahlfors), jota ei kuitenkaan enää 1950-luvulla siinä ollut. Kukkapenkki säilyi ja kukki ilmeisen vähällä hoidolla. Taata hoiteli sitä. Kasvien alkuperästä ei ole tarkempaa tietoa.

Kultapalloa kasvoi myös kaivon koillispuolella.

Naapurin vajan edessä, tien reunassa kasvoi *elämänlankaa* eli karhunköynnöstä.

Pihasyreenejä kasvoi huusin eteläpuolella olevassa rinteessä.

Terttuseljaa kasvoi asuinrakennuksen ja sähkötolpan välissä (naapurin navetan takana), rakennusten välissä ja seinustalla. Sisävastoin sitä ei ollut tontin takaosissa.

Tontilla ei myöskään kasvanut taikinamarjaa.

Tontin molemmilla reunoilla kasvoi **koivuja**. Asepajan vieressä ja tontin itäreunalla oleva koivurivistö olivat Ilmarin (s. 1918) lapsena istuttamia. Toisella reunalla olevat koivut (4 kpl) olivat Veikko Olavin (s.1932) lapsena istuttamia. Koivut oli haettu läheltä salkkarista.

Vaahteroita kasvoi jo 1950- luvulla. Puorin ja ladon takana kasvoi pieni vaahtera, toinen kasvoi pohjoiskulmassa rajalla ja kolmas kasvoi tontin itäreunalla, syreenien lähellä.

Itäreunalla kasvoi yksi **mänty**.

Pihan heinä oli matalaa. Taata leikkasi sitä usein sirpillä.

Aikaisemmin pidettiin eläimiä omiksi tarpeiksi. Navetassa oli yksi lehmä, joka laidunsi kylän muun karjan kanssa yhteislaitumilla. Lehmänpito loppui sen jälkeen kun Väinö Nestorin jäi leskeksi (v.1945). Sen jälkeen myös navetta hävitettiin. Kuttua pidettiin 1930-40 luvulle asti. Sitä pidettiin pihassa lieassa. Lisäksi oli yksi sika. Eläimille niitettiin heinää tienvarsilta ja vuokramailta.

Puorissa oli kaksi osaa: eteläpäässä vaatepuori ja pohjoispäässä ruokapuori. Puorissa nukuttiin kesällä vielä 1970-luvun lopulla. Maakellari oli puorin alla.

Lato oli puorin takana niin että yksi seinä oli yhteinen. Oviaukko oli puorin puolella molemmin puolin. Lato lahosi 1960-70- luvulla.

Tontin läpi kulki polku takana olevalle *Aittomäelle* josta kyläläiset kulkivat Törmälän taloon ja Takunmäkeen. Mäen päällä oli myös iso kuusi, jonka alla isännät pelasivat korttia. Kallion laella oli sileä kalliopinta, jossa isännät oikaisivat liippakivensä heinätöihin mennessään. Mäen päällä olevassa kivessä on Vihtori (Ahtola) Ahlforsin kaivertama puumerkki vuodelta 1898. Mäki oli lapsille mieluisa leikki- paikka. Siellä kasvoi katajia, metsämansikoita ja keto-orvokkia.

Taata ja Ilmari olivat kovia luonnossa liikkujia. Eläimet, erityisesti linnut olivat heille tuutuja. Kotona oli täytettyjä lintuja.

Taata (Väinö Nestor) kasvatteli **huonekasveja** vielä leskeksi jäätyäänkin. Erityisesti hän piti tummanpunalehtisestä kasvista. Muina huonekasveina olivat kirkkaanpunaiset pelargoniat, jotka nostettiin kesällä kukkapenkin laidalle ruukkuineen. Saipa hän kerran lahjaksi vanhanpojan. Sen elämä jäi kuitenkin lyhyeksi. Väinö heräsi yhtenä yönä siihen kun käsi oli kipeästi sattunut kaktuksen piikkeihin. Sen seurauksena hän nosti kaktuksen kukkapenkkiin, jonne se jäi seuraavaksi talveksi. Taata totesi sitten keväällä että: "Ei oo vanhasta pojasta Suomen talveen".

Kultapallo = kaukasiankirahvinkukaksi.

Punaherukka = taikinamarja (ainakin länsirajalla).

Punalehtinen huonekasvi lienee värinokkonen.

ILMARIN AHTOJEN JA PIIRIKKO
KUSTELUIDEN 4.4.2000 MUKAAN

KESKISEN

(PVM)

(OP)

(OP)

(OP)

HUUSI

(OP)

(OP)

(OP)

SYREENEJA

RAPARPERI-
RUSSA

MAAPUOLIN KIRJOPOLKU

(PVM)

KAINO (KIRJOPOLKU)

KULTA-
PALLOJA

(PVM)

KUKKAPENKKI

JUHANMUSARUUS

POLKU

ASUIN-
RÄKENNUS

KOIVUNRIVI

MAAPUOLIN

(T)ALVIONENAPUO

HIEKKAPIHA

VERSTA 2

(OP)

SELITYKSIÄ:

OP = OHEAPUO

PVM = PUNAINEN VIIVIMARJA

VVM = VALKEA

MVM = MUSTA

TROSSITTE

Ahlforsin asepuutarhan pihapiirin hyöty- ja koristekasveja 1872-2003.

Nykyisten nimien ja tieteellisen nimen lisäksi suluissa on paikallinen nimitys.

(x) = juurivesa

PUUT JA PENSAAT	1872- 1929	30-55	56-65	66-99	2000-03
metsävaahtera, <i>Acer platanoides</i>		X	X	X	X
hieskoivu, <i>Betula pubescens</i>		X	X	X	(X)
kataja, <i>Juniperus communis</i>	X	X	X	X	(X)
tarhaomenapuu, <i>Malus domestica</i>	X	X	X	X	X
mänty, <i>Pinus sylvestris</i>	X	X	X	X	(X)
juhannusruusu, (valkea orjantappura), <i>Rosa pimpinellifolia</i>	X	X			
mustaherukka, (musta viinimarja), <i>Ribes nigrum</i>			X	X	X
valkoherukka, (valkea viinimarja), <i>Ribes rubrum</i> - ryhmä	X	X	X		
punaherukka, (punainen viinimarja), <i>Ribes rubrum</i> - ryhmä					X
karviainen, <i>Ribes uva-crispa</i>				X	X
taikinamarja (= punaherukka), <i>Ribes alpinum</i>		X	X	X	X
terttuselja, (myrkkymarjapuu), <i>Sambucus racemosa</i>		X	X	X	X
pihlaja-angervo, (saksanpihlaja, angervo), <i>Sorbaria sorbifolia</i>		X	X	X	X
pihasyreeni, <i>Syringa vulgaris</i>			X	X	X
HYÖTY- JA KORISTEKASVIT					
kirjoukonhattu, (tuulihattu), <i>Aconitum x cammarum</i> 'Bicolor'		X			
ryvässipuli, (sipuli), <i>Allium cepa</i> var. <i>Cepa</i>		X			
pikkuasteri, <i>Aster sedifolius</i>			X		
punajuuri, <i>Beta vulgaris</i> var. <i>Conditiva</i>		X			
kehäkukka, (rigeplumma), <i>Calendula officinalis</i>		X	X		
karhunköynnös, <i>Calystegia sepium</i>					X
kurjenkello, (iso kellokukka), <i>Campanula persicifolia</i>		X			
kaukasiankirhvinkukka, (= kultapallo), <i>Cephalaria gigantea</i>			X	X	X
joriini, (yoriini), <i>Dahlia variabilis</i>		X			
porkkana, <i>Daucus carota</i>		X			
harjaneilikka, (neilikka), <i>Dianthus barbatus</i>		X			
humala, <i>Humulus lupulus</i>	X	X			
kääpiökurjenmiekka, (iirisilja), <i>Iris pumila</i> 'Cyanea'		X			
päivänkakkara, <i>Leucanthemum vulgare</i>		X			
komealupiini, <i>Lupinus polyphyllus</i>		X			
tarhapioni, (pioni), <i>Paeonia officinalis</i> 'Rubra plena'		X			
oopiumiunikko, <i>Papaver somniferum</i>			X	X	
köynnös/pensaskrassi, (grassi), <i>Tropaeolum majus</i> 'Nanum'			X		
raparperi, <i>Rheum x cultorum</i>		X	X	X	X
isomaksaruoho, <i>Sedum telephium</i>		X			
keltamaksaruoho, <i>Sedum acre</i>		X			
peruna, <i>Solanum tuberosum</i>	X	X	X		
HUONEKASVIT					
unelma/hienohelma, <i>Asparagus setaceus</i> eli <i>plumosus</i> , <i>A. densiflorus</i>			X		
isokirjoheppi, (värinokkonen), <i>Coleus Blumei</i> -hybr.			X		
särkynytsydän, <i>Dicentra spectabilis</i>		X			
pallokaktus, (vanhapoika), <i>Echinopsis</i>			X		
pelargonia, <i>Pelargonium</i>		X			

Ahlforsin asepuun pihapiirin kasveja syyskuussa 2003.

PUUT JA PENSAAT:

metsävaahtera, *Acer platanoides*
 harmaaleppä, *Alnus incana*
 hieskoivu, *Betula pubescens*
 kataja, *Juniperus communis*
 tarhaomenapuu, *Malus domestica*
 mänty, *Pinus sylvestris*
 tuomi, *Prunus padus*
 pilvikirsikka, *Prunus pensylvanica*
 taikinamarja, *Ribes alpinum*
 mustaherukka, *Ribes nigrum*
 punaherukka, *Ribes rubrum* - ryhmä
 karviainen, *Ribes uva-crispa*
 vadelma, *Rubus idaeus*
 ruusu, *Rosa sp.*
 tertsusella, *Sambucus racemosa*
 pihlaja-angervo, *Sorbaria sorbifolia*
 pihasyreeni, *Syringa vulgaris*

RUOHOVARTISET KORISTE- JA

HYÖTYKASVIT (viljelty kasvit):

karhunköynnös, *Calystegia sepium**
 kaukasiankirahvinkukka, *Cephalaria gigantea*
 raparperi, *Rheum x cultorum*

LUONNONVARAISET KASVIT:

siankärsämä, *Achillea millefolium*
 ojakärsämä, *Achillea ptarmica*
 vuohenputki, *Aegopodium podagraria*
 isorölli, *Agrostis gigantea*
 rönsyrölli, *Agrostis stolonifera*
 poimulehti, *Alchemilla sp.*
 koiranputki, *Anthriscus sylvestris*
 pölkkyruoho, *Arabis glabra*
 pikkutakiainen, *Arctium minus***
 pujo, *Artemisia vulgaris**
 peltokanankaali, *Barbarea vulgaris*
 hietakastikka, *Calamagrostis epigejos*
 kissankello, *Campanula rotundifolia*
 harakankello, *Campanula patula*
 lutukka, *Capsella bursa-pastoris**
 kyläkarhiainen, *Carduus crispus**
 jänönsara, *Carex ovalis*
 nurmihärkki, *Cerastium fontanum*
 pelto-ohdake, *Cirsium arvense*
 koiranheinä, *Dactylis glomerata*
 nurmilauha, *Deschampsia cespitosa*
 metsäalvejuuri, *Dryopteris carthusiana*
 amerikanhorsma, *Ebilibium adenocaulon*
 letohorsma, *Ebilibium montanum*

maitohorsma, *Ebilibium angustifolium*
 juolavehnä, *Elymys repens**
 peltokorte, *Equisetum arvense*
 ketosilmäruoho, *Euphrasia stricta*
 lampaannata, *Festuca ovina*
 peltopillike, *Galeopsis bifida**
 luhtamatara, *Galium uliginosum*
 kyläkurjenpolvi, *Geranium pratense***
 metsäkurjenpolvi, *Geranium sylvaticum*
 maahumala, *Glechoma hederacea**
 savijäkkärä, *Gnaphalium uliginosum*
 konnanvihvilä, *Juncus bufonius**
 tannervihvilä, *Juncus compressus***
 linnunkaali, *Lapsana communis**
 niittynätkelmä, *Lathyrus pratensis*
 syysmaitiainen, *Leontodon autumnalis**
 pihasaunio, *Matricaria matricarioides**
 käenkaali, *Oxalis acetosella*
 timotei, *Phleum pratense*
 pukinjuuri, *Pimpinella saxifraga*
 piharatamo, *Plantago major**
 kylänurmikka, *Poa annua**
 niittynurmikka, *Poa pratensis*
 tannertatar, *Polygonum arenastrum*
 rönsyleinikki, *Ranunculus repens**
 niittyleinikki, *Ranunculus acris*
 rentohaarikko, *Sagina procumbens**
 peltovillakko, *Senecio vulgaris**
 peltovalvatti, *Sonchus arvensis**
 peltohatikka, *Spergula arvensis**
 pihatähtimö, *Stellaria media**
 voikukka, *Taraxacum sp.*
 alsikeapila, *Trifolium hybridum*
 valkoapila, *Trifolium repens**
 puna-apila, *Trifolium pratense*
 peltosaunio, *Tripleurospermum inodorum**
 leskenlehti, *Tussilago farfara*
 nokkonen, *Urtica dioica**
 orvontädyke, *Veronica serpyllifolia**
 nurmitädyke, *Veronica chamaedrys*
 hiirenvirna, *Vicia cracca*
 niittyaitovirna, *Vicia sepium subsp. montana*
 pelto-orvokki, *Viola arvensis*

Myöhäisen ajankohdan vuoksi lajilista on puutteellinen varsinkin kevätlajien osalta.
 * = Kulttuuriseuralaisia: Vanhojen pihojen, muiden asuttujen ympäristöjen ja peltojen lajista.

** = Erityisesti vanhaan asutukseen liittyvä laji.

Kyselylomake

Ahlforsin asepajan pihapiiriin liittyviä kysymyksiä

Palautus: Hämeenkyrön kunta / Tekninen toimisto, Anna Lassila, Härkikuja 7, 39100 Hämeenkyrö.
Tiedustelut: p. 041-5076574.

Vastaaja:

Pvm:

Yhteystiedot:

Mikä on suhteesi Ahlforsin asepajaan?

1. Miltä ajalta tietosi ovat?

Jos sinulla on perimätietoa laita tiedon perään miltä ajalta sen arvelet olevan?

PIHAPIIRI

2. Millaisena muistat pihapiirin? Miten tontti rajautui naapureihin - oliko rajoilla aitoja (rakennettuja tai esim. pensasaitoja), oliko porttia tai veräjiä?

3. Millaisia eri alueita/paikkoja pihassa oli ja miten niitä kutsuttiin (esim. hiekkapiha rakennusten edessä)? Millaista kasvillisuutta niissä oli - oliko heinä korkeaa, oliko pusikkoa jne. ?

4. Mitä eläimiä oli ja koska niiden pito lopetettiin? Koska navetta ja lato purettiin? Millaisia ne olivat? Olivatko eläimet pihapiirissä lieassa tai laidunsivatko ne siinä muuten? Niitettiinkö pihasta heinää eläimille?

PUUTARHANHOITO

5. Miten puutarhan/pihanhoitoon suhtauduttiin? Hoidettiinkö pihaa ja kuka siitä huolehti? Mistä oli saatu innostus asiaan? Oliko Kalle Linnusmäki tuttu vieras talossa?

HYÖTYKASVIT

6. Kasvimaa näkyy kuvissa. Oliko sellainen sinun aikanasi ja mitä siinä kasvatettiin? Kuka sitä hoiti? Mistä siemenet saatiin?

7. Oliko pihassa perunakuoppaa sinun aikanasi? Missä ruuat säilytettiin?

8. Kasvatettiinkö pihassa kessua?

9. Kuka hoiti humalamaata ja kuinka monta salkoa siinä oli? Koska niiden kasvatus loppui? Käytettiinkö humalat itse? Kuinka ne korjattiin?

10. Millaisia omenapuut olivat - millaisia omenoita niissä kasvoi ja mistä puut olivat peräisin? Kuinka paljon puita oli? Miten niitä hoidettiin - leikattiinko niitä? Säilöttiinkö omenoita?

11. Millaisia marjapensaita oli ja mistä ne olivat peräisin? Kasvoiko karviaista? Kuinka paljon marjapensaita oli? Kasvoivatko ne yhdessä vai useammassa paikassa? Säilöttiinkö marjoja - miten?

KORISTEKASVIT

12. Millaisia perennoja (monivuotisia koristekasveja) pihassa oli? Minkä värisiä ne olivat? Kasvoiko sinun aikanasi kaivon lähellä keltakukkaista korkeaa kirahvinkukkaa? Oliko kukkapenkkejä ja missä ne olivat – mitä niissä kasvoi? Mistä kasvit olivat peräisin? Oliko kasveilla vanhoja nimityksiä? Jos et ole varma kasvin nimestä, voit kuivailla sen ulkonäköä.

13. Oliko pihassa yksivuotisia kesäkukkia? Missä niitä kasvatettiin?
14. Oliko huonekasveja? Millaisia?
15. Oliko rakennusten ympärillä mitään erityisiä koristekasveja tai luonnonkasveja? Millainen oli rakennusten edessä oleva piha? Oliko se paljas vai kasvoiko siinä jotain ?
16. Käytettiinkö luonnonkukkia koristekasveina? Mitä kasveja käytettiin ja missä ne kasvoivat?
17. Oliko pihassa koristepensaita ? Oliko niillä vanhoja nimityksiä? Mistä kasvit olivat peräisin?
18. Mitä puita pihassa oli? Oliko vaahteroita jo sinun aikanasi - entäpä pilvikirsikka?

LUONNONKASVIT

19. Millaisia luonnonkasveja muistat pihapiiristä? Oliko kalliolla metsämansikoita?
20. Kasvoiko pihassa kasveja joita käytettiin lääkkeeksi ?

MUUTOKSET JA TULEVAISUUS

21. Mitkä ovat mielestäsi suurimmat pihassa tapahtuneet muutokset sinun aikanasi - ja myöhemmin?
22. Miten haluaisit pihaa hoidettavan ja kehitettävän museopihana?
23. Onko sinulla muita erityisiä muistoja pihaan liittyen ?
24. Muistatko millainen oli asepajan seinässä ollut mainoskyltti?

Hämeenkyrössä 9.9.2003

Tervehdys,

olen kokoamassa Ahlforsin asepajan pihapiiriin liittyvää tietoa. Tietoa tarvitaan, että pihapiiriä voitaisiin jatkossa hoitaa museon pihana. Tavoitteena olisi saattaa se sellaiseen kuntoon, kuin missä se oli asepajan toimiessa.

Jos haluat osallistua ja auttaa tietojen kokoamisessa olisi se suureksi avuksi. Kaikenlaiset muistelukset ovat tervetulleita.

Kokoan tiedot ja laadin niiden pohjalta hoitosuunnitelman pihalle. Tiedot jäävät kulttuuritoimelle vastaisuuden varalle.

Kysymyksiin voi vastata myös erilliselle paperille. Ohessa on myös pohjapiirroskartta (1cm = 2m) alueesta, johon voi luonnostella pihaa. Kukkapenkeistä ja muista yksityiskohdista voitte halutessanne tehdä erillisiä luonnoksia (esim. kukkapenkkien kasvien sijainti).

Minulla on syyskuu aikaa työn kokoamiseen. Toivon, että voitte palauttaa paperit, niin että ne olisivat minulla ensi viikolla (38), niin ne tulevat huomioiduiksi työssä.

Kiitos!

Terveisin

Anna Lassila p. 041-5076574

- A - Asuirakennus
 B - Versta eli asepaja
 C - Puori eli aittarakennus, takana ladon paikka
 D - Navetan paikka
 E - Pikkula eli huusi
 F - Rippula eli kaivo
 G - Naapurin varasto
 H - Käynti museoon
 I - Piha (hiekkaa)
 J - Kukkapienki
 K - Omenapuutarha
 L - Perunamaa ja kasvima
 M - Kivistä tehty salaoja
 N - Naapurin vaa
 O - Vesiposti
 P - Pysäköintipaikka
 Q - Pajan paikka
 ▽ Pihaniitty
 ▨ Salaoja
 ● Sähköpylväs

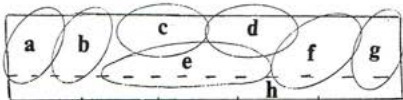
PUUT JA PENSAAT:

1. Metsävaahtera- *Acer platanoides*
2. Hieskoivu- *Betula pubescens*
3. Tarhaomenapuu- *Malus domestica*
4. Mänty- *Pinus sylvestris*
5. Juhannusrusu- *Rosa pimpinellifolia*
6. Mustaherukka- *Ribes nigrum*
7. Valkoherukka- *Ribes rubrum* - ryhmä
8. Punaherukka- *Ribes rubrum* - ryhmä
9. Karviainen- *Ribes uva-crispa*
10. Taikinamarja- *Ribes alpinum*
11. Terttuselja- *Sambucus racemosa*
12. Pihlaja-angervo- *Sorbaria sorbifolia*
13. Pihasyreeni- *Syringa vulgaris*

- koivun kanto
 ⊕ olemassa oleva / istutettava
 ⊗ poistettava / siirrettävä

HYÖTY- JA KORISTEKASVIT:

14. Kaukasiankirhvinkukka- *Cephalaria gigantea*
15. Joriini- *Dahlia variabilis*
16. Kääpiökurjenmiekkä- *Iris pumila* 'Cyanea'
17. Tarhapioni- *Paeonia officinalis* 'Rubra plena'
18. Raparperi- *Rheum x cultorum*
19. Maksaruohoja- *Sedum telephium*, *S. acre*



J - Kukkapienki:

- a. Komealupiini (vaaleanpunainen)- *Lupinus polyphyllus*
- b. Pikkuasteri- *Aster sedifolius*
- c. Päivänkakkara- *Leucanthemum vulgare*
- d. Kurjenkello- *Campanula persicifolia*
- e. Kehäkukka- *Calendula officinalis*
- f. Harjaneilikka (vaalea) - *Dianthus barbatus*
- g. Kirjoukonhattu- *Aconitum x cammarum* 'Bicolor'
- h. Kköynnöskrassi- *Tropaeolum majus*

